

Noget aldeles Grund-Realt

N.F.S. Grundtvigs model af »noget aldeles Grund-Realt«
bekræftet ved den amerikanske filosof Charles Sanders
Peirce (1839-1914)

- af Horst Waldemar Nägele

Liv skal kunne leves, sandhed skal kunne begribes – dette fremsætter N. F. S. Grundtvig med blik på den samtidige tyske, i særdeleshed idealistiske filosofi og dens fremtrædelsesformer. Han selv stoler på »**noget aldeles Grund-Realt**«, der efter hans skøn er forudsætningen for netop de idealistiske maksimer i det daglige. Disse skal hvile på sandhedens grund, hvilket han udvikler i *Udsigt over Verdens Krøniken fornemmelig i det Lutheriske Tidsrum*¹ på denne måde:

Det er imidlertid aldeles klart, at enten er det Ideale i Grunden slet intet, og altsaa bestemt Løgn, eller det er den evige *Sandhed* selv, som ikke i al Evighed kan paa noget Vilkaar forlige sig med Løgneren, og forudsætter nødvendig noget aldeles Grund-Realt, hvis Billede og Indbegreb det er. Heraf følger da, at det Ideale er i Sandhed noget aldeles Realt, og *Aarsagen* til al timelig Realitet, man give *den* saa hvad Navn man vil (...).

Men hvordan kan vi fatte »noget aldeles Grund-Realt«, der i erkendelsesteoretisk forstand igen måtte være en idé, hvis man følger Immanuel Kants transcendentalfilosofi? Som en vej ud af dette forhold kunne betragtes den pragmatiske filosof Charles Sanders Peirces (1839-1914) forslag, at det, der ifølge Kant ikke kan erkendes som sådan, bedre burde benævnes som »noget, der **endnu ikke har kunnet erkendes som sådan**, men som kan blive udforsket *in the long run*, i en proces uden endes løb, det vil sige *ad infinitum*«. ² Tidsbegrebet

¹ N.F.S. GRUNDTVIG: *Udsigt over Verdens Krøniken fornemmelig i det Lutheriske Tidsrum*. København 1817, s. 659.

² CHARLES SANDERS PEIRCE: *Collected Papers*. Cambridge/Mass. 1931-35, vol. II, § 303.

Noget aldeles Grund-Realt

»uendelig« bruger Peirce således som et matematisk chiffer for at kunne henlægge sandhedskriteriet i et *would be* (»*effect that would be produced on the mind by the Sign after sufficient development of thought*«), det vil sige i noget, som efter en tilstrækkelig udvikling af tænkning kan være tale om.³ Til det formål støtter Peirce sig på et, som fremhæves i hans afhandlinger, gavnligt system af »tegn« (*signs*), der skal benyttes ved en »videnskabelig intelligens«, det vil sige ved en kløgt, der er i stand til at lære noget ved erfaring – med Peirce' egne ord: »*signs used by a >scientific< intelligence, that is to say by an intelligence capable of learning by experience*«.⁴

Peirce forklarer, at vi udelukkende tænker ved hjælp af tegn: *we think only in signs*.⁵ I hans model, som han kalder **Semiotik**, fremlægges et temmelig udspekuleret hierarkisk system af refererende tegn, der som sagt skal bruges som middel på vej til erkendelse af det, som i den uendelige tids lange løb endeligt vil kunne begribes.

På denne måde er vi så – uden at have måttet tage hensyn til Kants hjælpefigur »tingen for sig« – ad Peirce' vej nået frem til en antaget *ultimate reality*, i forbindelse med en *ultimate interpretant*, det vil sige en gyldig erkendelse, som identificeres behavioristisk med *final habit* og der kan bruges normativt. Det er her, hvor lighedspunkter med Grundtvigs tanker om »**noget aldeles Grund-Realt**« som udgangspunkt for et etisk motiveret liv kan opspores, i forbindelse med en slående overensstemmelse af Peirce' interaktive system (der sigter til en prospektiv konvergen af tegnreferencer) med Grundtvigs kommentarer til verdenshistoriens personligheder, som fremsat for eksempel i hans verdenskrøniker, først og fremmest i ovennævnte *Udsigt over Verdens-Krøniken*. Thi, endskønt Grundtvig siger, at »ethvert filosofisk System er som Heelt en stor Løgn, hvormegen Sandhed det end i det Enkelte kan have«,⁶ indbygger han alt det, som han i særdeleshed årene omkring 1815 kan bruge for sin kategori »**historisk**«, i en

³ Samme, vol. VIII, § 343.

⁴ Samme, vol. II, § 227.

⁵ Samme, vol. II, § 302.

⁶ *Danne-Virke, Første Bind*, 1816, s. 120f.

Horst Waldemar Nägele

specifik erkendelsesteori, som han betegner som »*sand Vidskab*« med henblik på at udvikle humanitet, hvilket bekræftes særdeles tydeligt i et tekststykke af hans skelsættende skrift *Danne-Virke, Første Bind*, hvorfra afsluttende skal citeres:

Holde vi nu fast ved den klare Sandhed at det er det timelige Menneske vor Fornunft kan og skal begribe da indsee vi let at al *sand Vidskab* maae i alle Maader være *historisk*; historisk fordi Fornuften finder intet i sig selv uden Maalestocken for timelig Sandhed, og maae udenfor sig søge Vidskabens Indhold, historisk, fordi Mennesket udvikler sig i Tiden og kan kun begribes i den, historisk, fordi den maae være stykkevis og kan kun sluttes med Tiden.⁷

⁷ Sammesteds.